

Granskning av anmälningar till nämnden enligt den s.k. åtgärdslagen

---

1 SAMMANFATTNING

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten har granskat de anmälningar som kommit in till nämnden under år 2012 med anledning av att åklagare fattat interimistiska beslut om tvångsmedelsanvändning med stöd av 6 § andra stycket lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott (åtgärdslagen).

Förutsättningarna för att tillämpa åtgärdslagen för användningen av hemliga tvångsmedel har varit uppfyllda i de aktuella ärendena. Granskningen har vidare inte gett anledning att ifrågasätta åklagarens bedömning att fatta interimistiska beslut om tvångsmedelsanvändning. Åklagaren får anses ha dokumenterat de interimistiska besluten i enlighet med gällande bestämmelser. Granskningen av interimistiska beslut skulle dock underlättas om skälen för besluten dokumenterades särskilt.

2 BAKGRUND

Syftet med åtgärdslagen är att ge de brottsbekämpande myndigheterna utvidgade möjligheter att använda tvångsmedel vid förundersökningar om vissa samhällsfarliga och svårutredda brott. Särregleringen i lagen innebär dels en möjlighet att meddela tillstånd till tvångsmedelsanvändning trots att brotten inte uppfyller de krav på straffminimum eller antaget straffvärde som ställs upp i 27 kap. rättegångsbalken, dels en möjlighet för åklagare att fatta interimistiska beslut om tvångsmedel. Åklagaren är under vissa förutsättningar skyldig att till nämnden anmäla att han eller hon fattat ett interimistiskt beslut om tillstånd till tvångsmedelsanvändning i enlighet med lagen.

Nämnden har, till skillnad från en domstol, inte befogenhet att ompröva de interimistiska beslut till hemliga tvångsmedel som har fattats. Nämnden kan dock framföra synpunkter på åtgärder som har eller inte har vidtagits i en brottsutredning.¹

---

¹ Prop. 2006/07:133 s. 62.

De beslut som anmäls till nämnden har inte genomgått en domstolsprövning. Det är därför angeläget att någon form av efterhandsgranskning görs av dessa beslut. Nämnden har mot bakgrund därav på eget initiativ beslutat att granska samtliga de ärenden där åklagare under år 2012 kommit in med en anmälan om att interimistiska beslut har fattats i enlighet med åtgärdslagen.

3 RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Åtgärdslagen gäller vid förundersökning angående vissa allmänfarliga brott, brott mot rikets säkerhet, högmålsbrott och terroristbrott. Brotten, som anges i en särskild brottskatalog, är sådana som utreds av Säkerhetspolisen. Lagen är även tillämplig i fråga om försök, förberedelse och stämpling till de brott som upptas i brottskatalogen, om sådan gärning är belagd med straff (1 § åtgärds-lagen).

Åklagaren har enligt 4 § åtgärdslagen möjlighet att fatta interimistiska beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (hemlig avlyssning), hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (hemlig övervakning) och hemlig kameraövervakning. En förutsättning för interimistiska åklagarbeslut är att det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd skulle medföra en sådan fördröjning eller annan olägenhet som är av väsentlig betydelse för utredningen. I detta ligger att paragrafen ska kunna tillämpas endast i situationer där ändamålet med åtgärden riskerar att gå förlorat om rättens tillstånd skulle inväntas.² I förarbetena ges exempel på olika situationer där bevisningen skulle gå förlorad om rättens beslut avvaktades.

Med hänsyn till den brottslighet som Säkerhetspolisen utreder har det ansetts viktigt att utredningsåtgärder och tvångsmedel kan sättas in i ett så tidigt skede som möjligt. Säkerhetspolisen ska snabbt kunna vidta effektiva åtgärder för att utreda och lagföra allvarliga brott redan på förberedelse- och försöksstadierna och därigenom förhindra att allvarliga brottsplaner kan genomföras. Av förarbetena framgår vidare att även om tingsrätten i och för sig skulle vara tillgänglig för att ta ställning till en framställan om tvångsmedelsanvändning, kan den tidsutdräkt som beror på att åklagaren måste ta sig till domstolen för att få framställan prövad få allvarliga konsekvenser för brottsutredningens fortskridande.³

Av 6 § åtgärdslagen framgår att åklagare, om han eller hon har lämnat tillstånd enligt 4 §, genast ska göra en skriftlig anmälan om åtgärden hos rätten som skyndsamt ska pröva ärendet. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Finner rätten att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet. Om ett

² Prop. 2007/08:163 s. 81.

³ A. prop. s. 49.

beslut om tillstånd däremot har upphört att gälla innan rätten har prövat ett ärende, ska åklagaren istället anmäla åtgärden till nämnden. Det kan t.ex. vara fråga om beslut om hemlig övervakning av historiska uppgifter som redan har verkställts.

4 IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNING

4.1 Inledande kommentarer

Nämnden har under år 2012 endast mottagit ett fåtal anmälningar enligt 6 § åtgärdslagen. Samtliga anmälningar kommer från Åklagarkammaren för Säkerhetsmål och är beslutade av åklagare A. Anmälningarna har avsett tillstånd till hemlig övervakning av historiska uppgifter.

Åklagarmyndigheten har efter anmodan från nämnden inkommit med ett yttrande över dels vilka överväganden som gjorts inför de interimistiska besluten, dels myndighetens bedömning av behovet av interimistiska beslut i ärendena och behovet av motivering av besluten.

4.2 Överväganden inför och behovet av interimistiska beslut

När det gäller de överväganden som har gjorts inför de interimistiska besluten om tillstånd till hemlig teleövervakning hänvisar Åklagarmyndigheten till åklagare A:s upplysningar. Med hänsyn till att uppgifterna i ärendena omfattas av sekretess enligt 18 kap. 1 och 2 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) kommer de närmare omständigheterna inte att behandlas i uttalandet. Följande kan dock noteras.

Det har i ärendena varit fråga om förundersökningar mot personer skäligen misstänkta för förberedelse alternativt stämpling till sådan allvarlig brottslighet som ryms inom brottskatalogen i åtgärdslagen. Frågan om inhämtande av de historiska teleuppgifterna i ärendena har uppkommit utom kontorstid. Åklagare A har framhållit att ett starkt skäl för att fatta interimistiska beslut i ärendena har varit att det funnits ett behov av att identifiera medgärningsmän i syfte att kunna avstyra att de misstänkta brotten fullbordades. Åklagaren har poängterat att det i ärendena var så bråttom med att få fram så mycket information som möjligt att inga försök att kontakta behörig domare gjordes. Åklagaren har vidare framfört att även om en domare hade kunnat åta sig ärendena hade detta medfört en tidsutdräkt som kunnat bli ödesdiger. Åklagaren har slutligen påpekat att domstolarna inte har någon schemalagd jourverksamhet för den här typen av ärenden.

Åklagarmyndigheten anser att åklagare A:s överväganden ligger väl i linje med vad som anges i förarbetena och att åklagaren under rådande omständigheter har haft fog för sina beslut. Åklagarmyndigheten framhåller särskilt att åklagaren mot samma bakgrund har fattat interimistiska beslut om

andra tvångsmedel, som anmälts till och prövats av domstol och också förlängts.

Nämnden kan konstatera att förutsättningarna för att tillämpa åtgärdslagen för användning av hemliga tvångsmedel är uppfyllda. Mot bakgrund av de uppgifter som lämnats av Åklagarmyndigheten och åklagare A finns det enligt nämndens mening inte heller anledning att ifrågasätta åklagarens bedömning att det funnits grund för att fatta interimistiska beslut.

4.3 Behovet av motivering av besluten

Till de anmälningar om interimistiska beslut som nämnden mottagit har också själva besluten bifogats. Av dessa framgår vilka teleadresser tillstånden avser, för vilken tidsperiod, vem som fattat besluten och tidpunkten för besluten. Skälen för besluten framgår emellertid inte. Åklagarmyndigheten har angett att de uppgifter som låg till grund för besluten finns dokumenterade i promemorior, även om skälen till besluten inte har dokumenterats särskilt.

Som Åklagarmyndigheten har framhållit i sitt yttrande finns det varken i lag eller i förordning något generellt krav på att åklagarens beslut om tvångsmedel ska vara skriftliga. Det krav som finns i åtgärdslagen på att skälen för tvångsmedelsåtgärden ska anges i anmälningar som görs till domstol, finns inte i förhållande till anmälningar som görs till nämnden. Åklagarmyndigheten har vidare påpekat att Riksåklagarens föreskrifter ÅFS 2005:30, om dokumentation och underrättelser vid tvångsmedel, endast ställer krav på dokumentation av vem som fattat beslutet, tidpunkten för beslutet och, i förekommande fall, vem som varit föredragande i ärendet. Det ställs således inget krav på att de omständigheter som legat till grund för beslutet eller att skälen för detta ska dokumenteras. Liksom Åklagarmyndigheten anser nämnden att åklagaren får anses ha dokumenterat besluten i enlighet med gällande bestämmelser.

Med hänsyn till att de beslut som anmäls till nämnden inte har genomgått någon domstolsprövning vill nämnden framhålla vikten av att en efterföljande granskning kan ske på ett effektivt sätt. En granskning skulle underlättas om skälen för åtgärden dokumenterades. Vidare kan en dokumentation av skälen medverka till att kvaliteten på övervägandena generellt ökar.

Sändlista

Åklagarmyndigheten (Riksåklagarens kansli och Åklagarkammaren för säkerhetsmål)